

Ristimärk kui kristlase tunnus

Ristimärk on üks vanimaid kristlaseks olemise tunnuseid. See on oluline osa kristlase igapäevaelust ja kogu Kiriku ühisest jumalateenimisest.

Ristimärki kasutavad peaaegu kõik kristlikud kirikud. Siiski selle väline vorm ja sümboolika on muutunud aegade möödudes.

Varaseim ristimärk

Alguses oli ristimärgi tegemise viis praegusest lihtsam. Alles aastasadadega on see saavutanud praeguse vormi.

Varakristlikust ajast pärinevast kirjalikust pärimusest saame teada, et pöidla või nimetissõrmega tehti ristimärki teatud liturgia osades alates II aastasajast.

Euharistias esineb see kirjalike allikate järgi alates IV sajandist. Selle kohaselt tegi preester ristimärgi alustades liturgia pühitsuse ehk anaforaa osa.

Kuigi kirjalikud allikad ristimärgi kasutamisest on üsna hilised, võime oletada, et seda esines juba varakristlikul perioodil üsna laialdaselt. Igal juhul ristimärk ja selle kasutamine ning selle muutumine on elav tunnistus sellest, kuidas tavad arenevad ja muutuvad uute sugupõlvade käes, jäädes samas ustavaks traditsioonidele.

Lääne ristimärk

Sel ajal, kui Kirik oli ühtne ja jagamatu oli ka ristimärk kõigil kristlastel ühesugune: pöial, nimetissõrm ja keskmine sõrm liidetakse üheks, nimetu ja väike sõrm painutatakse pöidla juurele. Seejärel viiakse käsi kõigepealt otsaette, siis rinnale, siis paremale õlale ja lõpuks vasakule õlale. Kuid üsna pea pärast Kiriku jagunemist, 12.-13.sajandil Rooma paavst **Innokentius II** ajal muutis lääne kirik ristimärki nii, et parema käe kõik sõrmed pidid olema sirged ja käsi pidi enne puudutama vasakut õlga ja siis paremat.

Kui Rooma kirik muutis ristimärgi kasutamist põhjendas ta seda nägemusega, et Kristus tuli Isast (otsaesine) maa peale (rind), laskus siis põrguhauda (vasak õlg) ja tõusis seejärel Isa paremale käele (parem õlg).

Sellele seletusele tuginedes teevad kõik katoliiklased ka tänapäeval ristimärki sirgete sõrmedega vasakult paremale. Ka kõik teised lääne kristlased, sealhulgas protestandid, kes kasutavad ristimärki teevad ristimärki sel viisil.

Vanausuliste ristimärk

Kuni 17.sajandini oli Venemaal kasutusel üks vanematest ristimärgi viisidest. Kuid siis tuli muudatus.

Kui Venemaa patriarh **Nikon** 1653 aastal nõudis õigeusklikelt vanast ristimärgist loobumist, keeldus osa rahvast seda tegemast ja jäi vanade tavade juurde. Nende arusaamise kohaselt on ristimärk selline, et pöial, nimetu ja väike sõrm liidetakse ühte kujutades Kristuse jumalikku ja inimlikku loomust.

Kuid patriarh Nikon õpetas uue, Venemaal seni tundmatu, kuid kreeklaste seas kasutusel oleva ristimärgi kohaselt ehk sel viisil, mida kasutame tänapäevalgi: pöial, nimetissõrm ja keskmine sõrm ühteliidetuna sümboliseerimas püha Kolmainsust ja nimetu ja väike sõrm peopesas sümboliseerimas Kristuse jumalikku ja inimlikku olemust.

Vanausulised kaitsesid (vene õigeusu traditsiooni seisukohast õigustatult) oma ristimärki sellega, et vaid nende ristimärgi puhul puudutavad Kristust kujutavad sõrmed inimese kehaosi(otsaesist, rinda ja õlgu).

Nikoni tehtud uuendused kinnistasid ajapikku siiski Venemaa õigeusklike hulgas.

Vanausulised aga jätkavad ristimärgi tegemist omal viisil veel tänapäevalgi.

Õigeusu ristimärk

Õigeusklikud teevad kõikjal maailmas ristimärki ühel ja samal viisil – põial, nimetissõrm ja keskmine sõrm liidetakse ning kaks ülejäänud sõrme painutatakse peopessa. Käsi viiakse kõigepealt otsaette(Isa nimel), siis rinnale (Poja nimel), seejärel paremale õlale (Püha Vaimu nimel) ja siis vasakule õlale(Aamen).

Sõrmede asendiga ja selle järjekorraga kohta, kuidas need kehaosi puudutavad seostub mitmekesine sümboolika. Liites kokku kolm sõrme tunnistavad õigeusklikud usku kolmainu Jumalasse.

Lisaks kokku liidetud kolm sõrme on samal kõrgusel ja puudutavad palvetajat üheaegselt. Sellega tunnistatakse ja usutakse, et jumalikkuse poolest on Isa, Poeg ja Püha Vaim võrdväärsed ja võtavad ühtmoodi osa inimese lunastustööst.

Kaks peopessa vajutatud sõrme kujutavad, et Kristus oli loomuse poolest täiuslik Jumal ja täiuslik inimene.

Kui Kristus võttis maa peale tulles Jumalana omaks inimloomuse, andis Ta inimesele võimaluse võtta osa Tema jumalikkusest, püüelda Tema sarnasuse poole ja pääseda Temas.

Ristimärk on usutunnistus

Ristimärk on nagu sõnatu usutunnistus. Pelgalt väline liigutus, mida koos palvega kasutatakse sisaldab tegelikult sümboolselt ristiusu tähtsamaid tunnusmärke. Seega ei ole see enam sugugi vaid välisesse kuuluv, vaid sisemine asi, mis annab tunnistust kristlasest. Ristimärgi tegemise juurde kuulub traditsiooniliselt ka see arusaamine, et puudutades otsaesist õnnistab palvetaja oma mõistust, puudutades rinda õnnistab oma südant(kogu keha) ja puudutades õlgu oma kätetööd.

Vana õigeusu tava kohta teha ristimärki paremalt õlalt vasakule on öeldud, et see tähistab pääsemise kulgemist juutidelt (kes olid Jumala paremal pool, kui äravalitud rahvas) teistele rahvastele, kes olid Jumala vasakul poolel. Parema õla puudutamine kujutab ka seda lootust, et palvetaja arvatakse õigete (pühade) hulka ja saaks olla Kristuse paremal käel ka viimasel kohtupäeval. Kogu ristimärgi kohta on öeldud, et see väljendab tervet inimest tema kolmes toimimisviisis (mõistus, tunded ja vaim), mis kõik koos on antud Jumala teenimisele Kristuse risti kaudu.

Ristimärk on niisiis sümbolite poolest väga rikas. Kuidas peaksime nendesse suhtuma? Kõigepealt peaksime teadma, et ristimärk on nii usutunnistus, kui palve. Ristimärgi ülesanne on juhatada õige (algupärase) usu ja palve juurde. Sümboolika on siinjuures teisejärguline.

On hea teada, mida Kirik ja kirikuisad on ristimärgi kohta õpetanud. Selle sümboolset tähendust on hea teada, kuid teisest küljest on hea see teadmine palvetamise ajaks unustada.

Palvetamise ajal on tähtsaim keskendumine palvele endale – ristimärgi tegemine peaks muutuma spontaanseks, loomulikuks – vastasel juhul on oht, et palve ise muutub

sümboolikat kandvaks nähtuseks. Palvetamise ajal on oluline keskenduda palvele ja õige palvevaimu saavutamisele.

Petri Piironen

(tõlgitud ajakirjast Ortodoksinen Kulttuuri, 3/1992)

